

YOLSUZLUK, EKONOMİK ÖZGÜRLÜKLER VE DEMOKRASİ

Selçuk AKÇAY*

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, gelişmiş ve gelişmekte olan 78 ülkede yolsuzluk, ekonomik özgürlükler ve siyasal özgürlükler (demokrasi) arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu çalışmada üç hipotez ileri sürülmüş ve test edilmiştir. Test sonuçlarına göre ekonomik özgürlükler ve siyasal özgürlükler düzeyi azalırken yolsuzluklar artmaktadır.

ABSTRACT

The aim of this study is to analyze relationship between corruption, economic freedom and political liberties (democracy) in 78 developed and developing countries. In this study three hypotheses proposed and tested. It is found out that as levels of economic freedom and political liberties (democracy) decrease, levels of corruption increase.

GİRİŞ

Kamu gücünün ve kaynaklarının özel çıkarlar için kötüye kullanılması¹ şeklinde tanımlanan yolsuzluk, dünyada son yıllarda dikkati çeken ekonomik, sosyal ve siyasal nedenleri bulunan karmaşık bir sorundur. Bu sorun, tüm toplumlarda farklı yoğunluklarda görülmekle birlikte, demokrasinin ve ekonomik özgürlüklerin var olduğu (devlet kontrollerinin ve müdahalelerinin az olduğu) toplumlarda daha az görülmektedir.

Bu çalışmanın amacı, gelişmiş ve gelişmekte olan 78 ülkede yolsuzluklar, demokrasi ve ekonomik özgürlükler arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Çalışma beş ana bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde yolsuzlukların nedenleri konusunda son yıllarda yapılan ampirik çalışmaların özetleri verilecektir. İkinci bölümde yolsuzluk, ekonomik özgürlükler ve demokrasi (siyasal özgürlükler) arasındaki ilişki incelenecektir. Üçüncü bölümde ekonometrik model, veri kaynakları ve hipotezler sunulacaktır. Dördüncü bölümde tahmin sonuçları verilecektir. Beşinci bölümde ise elde edilen sonuçlar değerlendirilecektir.

---

* Öğr.Gör. Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.Fakültesi, İktisat Bölümü.

¹ Michael, JOHNSTON, " Fighting Systemic Corruption: Social Foundations for Institutional Reform", (Ed) , Mark, ROBINSON, *Corruption and Development*. Frank Cass Publisher , London,1998, s.89

I-LİTERATÜR TARAMASI

Yolsuzluğun nedenleri konusunda çok sayıda teorik çalışma yapılmış ancak bu konudaki ampirik çalışmalar son yıllarda artmaya başlamıştır. Yapılan bu çalışmalarda yolsuzluklara neden olarak, devletin ekonomideki büyüklüğü, enflasyon, bürokrasinin kalitesi, regülasyonlar (kural koyma), sivil ve siyasal özgürlükler, hukuk kuralları, mülkiyet haklarının korunamaması, kamu sektörü ücret düzeyi, iktisadi politikalar, rekabet eksikliği, kişi başına düşen milli gelir düzeyi (yoksulluk), gelir dağılımındaki eşitsizlikler, doğal kaynak zenginliği (petrol ve maden), etnik farklılık, dinsel ve kültürel faktörler gösterilmektedir.²

Rijkeghem ve Weder, yolsuzluk ile kamu sektörü ücret düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemişler, kamu sektörü ücret düzeyi ile yolsuzluklar arasında negatif bir ilişki bulmuşlardır.³ LaPalombara'ya göre, özellikle gelişmekte olan ülkelerde devletin ekonomideki rolü (devletin GSYİH'daki payı ile ölçülmekte) ne kadar büyükse yolsuzluk düzeyi de o kadar yüksek olmaktadır.⁴ La Porta, Lopez-De-Silanes, Shleifer ve Vishny, devletin yapmış olduğu transfer harcamaları, verdiği sübvansiyonlar ile yolsuzluk arasında pozitif bir ilişki bulmuşlardır.⁵ Elliot, 83 ülkeyi kapsayan çalışmasında yolsuzluk ile devletin ekonomideki büyüklüğü (Kamu Harcamaları / GSYİH oranı ile ölçülmekte) arasında pozitif bir ilişki bulmuştur.⁶ Fisman ve Gatti, kamu harcamaları kararlarının yerelleştirilmesi (decentralization) ile yolsuzluk arasında negatif bir ilişki bulmuşlardır.⁷ Treisman, federal devletlerde merkezi devletlerden daha fazla yolsuzlukların olduğunu iddia etmektedir.⁸ Husted, 44 ülkeyi kapsayan çalışmasında, gelir dağılımındaki eşitsizliklerin, kültürel değerlerin ve devletin ekonomideki büyüklüğünün yolsuzluklara neden olup olmadığını test etmiş, yolsuzluklar ile gelir dağılımındaki eşitsizlikler, devletin

---

² Daniel KAUFMANN, "Revisiting Anti-Corruption Strategies: Tilt Towards Incentive-Driven Approaches?", in *Corruption and Integrity Improvement Initiatives in Developing Countries*, United Nations Development Programme and OECD Development Centre Publication, 1998, s. 79.

³ Caroline V., RIJKEGHEM, Beatrice WEDER, "Corruption and the Rate of Temptation: Do Low Wages in the Sivil Service Cause Corruption?" *IMF Working Paper*, 97/73, Washington : International Monetary Fund, 1997, s.31

⁴ Joseph, LaPALOMBARA, "Structural and Institutional Aspects of Corruption", *Social Research* 61, No.2 Summer, 1994, s.338

⁵ R. La PORTA, F. LOPEZ – DE- SILANES, A. SHLEIFER, R. W. VISHNY, "The Quality of Government." *The Journal of Law, Economics, and Organizations*, Vol.15, No:1, 1999, s. 239.

⁶ Kimberly Ann. ELLIOT, "Corruption as an International Policy Problem: Overview and Recommendations." *Corruption and Global Economy*, ed. by K.A. ELLIOT, Institute for International Economics, Washington D.C, 1997, ss. 182-183.

⁷ Raymond FISMANN and Roberta GATTI, "Decentralization and Corruption : Evidence Across Countries", *The World Bank Policy Research Working Paper*, 2290, The World Bank, Development Research Group, Macroeconomics and Growth, February 2000, s.9.

⁸ Daniel TRIESMAN, "The Causes of Corruption: a cross national study" *Journal of Public Economics*, 76, 2000, s.440.

ekonomideki büyüklüğü arasında bir ilişkinin olmadığını, ancak kültürel değerlerin yolsuzluklarda önemli rol oynadığını ortaya koymuştur.⁹

Leite ve Weideman, ülkelerin sahip olduğu doğal kaynak zenginliğinin rant kollama faaliyetleri için fırsatlar yarattığını, bunun da yolsuzluklara neden olduğunu iddia etmektedirler. Yapmış oldukları ve 72 ülkeyi kapsayan çalışmalarında, ülkelerin petrol ve maden ihracatlarının GSMH'daki payını doğal kaynak zenginliğinin bir göstergesi olarak almışlar ve bu pay artıka yolsuzlukların da arttığını bulmuşlardır.¹⁰

La Porta vd. yapmış oldukları çalışmada, nüfusunun çoğunluğu Protestan olan ülkelerde yolsuzlukların, nüfusunun çoğunluğu Katolik ve Müslüman olan ülkelere daha az olduğunu saptamışlardır.¹¹ Bu çalışmayı destekler diğer bir çalışma ise Paldam (1999a) tarafından yapılmıştır. Yazar, Protestan dininden olan ülkelere Katolik, Ortodoks ve Budist ülkelere göre yolsuzlukların daha az olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca çok çeşitli dinlere sahip olan ülkelere yolsuzlukların daha az olduğunu saptamıştır.¹²

Paldam (1999b), 85 ülkeyi kapsayan çalışmasında şu sonuçları elde etmiştir: Yolsuzlukları belirleyen en önemli faktör kişi başına düşen milli gelir düzeyidir; ekonomik özgürlüklerin az olduğu ülkelere yolsuzluklar daha fazladır; demokratik toplumlarda yolsuzluklar daha azdır.¹³

II- YOLSUZLUK, EKONOMİK ÖZGÜRLÜK VE DEMOKRASİ

A) YOLSUZLUK - EKONOMİK ÖZGÜRLÜK İLİŞKİSİ

Adam Smith'ten bu yana iktisatçılar ve iktisat tarihçileri serbest seçimi - serbest girişimciliği (ekonomik özgürlükleri), rekabeti, ticareti ve mülkiyet haklarının korunmasını ekonomik gelişmenin ana unsurları olarak görmektedirler. Son yıllarda yapılan çalışmalarda, ülkeler arasındaki gelişmişlik farklılıklarında ekonomik özgürlüklerin rol oynayabileceği iddia edilmektedir (de Vanssay ve Spindler,1994, Alesina,1998, de Haan ve Siermann, 1998,

⁹ B. HUSTED, "Wealth, Culture, and Corruption ." *Journal of International Business Studies*, XXX (2), 1999, ss.350-354.

¹⁰ Carlos LEITE, Jens WEIDEMANN, "Does Mother Nature Corrupt? Natural Resources, Corruption, and Economic Growth", *IMF Working Paper*, 85, 1999. s. 1.

¹¹ La Porta vd. a.g.e., s. 265

¹² Martin PALDAM, "Corruption and Religion : Adding to the Economic Model?" , *Working Paper No. 21*, Center for Dynamic Modelling in Economics, Department of Economics, University of Aarhus, Denmark, 1999a, s.22

¹³ Martin PALDAM, "The Big Pattern of Corruption: Economics, Culture, and Seesaw Dynamics", *Working Paper No. 11*, Center for Dynamic Modelling in Economics, Department of Economics, University of Aarhus, Denmark, 1999b, ss.17-18

Nelson ve Singh 1998). Haan ve Sturm, 80 ülkeyi kapsayan çalışmalarında ekonomik özgürlüklerin ekonomik büyümeyi beslediğini saptamışlardır.¹⁴

Yine son yıllarda yapılan çalışmalar ekonomik özgürlüklerin (devletin ekonomideki büyüklüğü ve kontrolleri, aşırı regülasyonları) az olduğu ülkelerde yolsuzlukların fazla olduğunu ortaya çıkarmıştır (LaPalombara, 1994, Paldam, 1999b).

Devletin ekonomideki rolü ve müdahalesi (kontroller, regülasyonlar), kamu görevlilerine ekonomik kaynakların ve fırsatların kimlere ve nasıl dağıtılacağı konusunda monopol gücü ve takdir hakkı sağlamaktadır.¹⁵ Bu koşullar altında ekonomik başarılar, piyasa faaliyetlerine bağlı olmamakta daha çok yetkili kamu görevlisini etkileme kabiliyetine bağlı olmaktadır. Böylece rüşvet ve irtikap, refahın dağıtımını sağlayan geçerli araçlar konumuna gelmektedir. Scott'a göre, bir ekonomide kamu sektörünün nispi büyüklüğü, yolsuzluk faaliyetleri için iyi bir ortam oluşturmaktadır.¹⁶ Tanzi, devletin ekonomik faaliyetlerinin bazı yönlerinin ve özellikle de devletin monopolistik gücünün yolsuzluklara neden olduğunu ileri sürmektedir. Yazara göre, devlet tarafından başvuru aşırı regülasyonlar, ruhsatlar, lisanslar, vergileme, devletin harcama kararları, devletin piyasa değerinin altında mal ve hizmet sunması gibi nedenler yolsuzlukları beslemektedir.¹⁷ Elliot, devletin ekonomideki rolünün, izlemiş olduğu politikaların ve bazı uygulamalarının yolsuzluklara kaynak oluşturduğunu iddia etmektedir. Elliot'a göre rekabeti kısıtlayan, ticari kısıtlamalar ya da monopol yapıda bulunan devlet işletmeleri ekonomik rantlar yaratmakta ve bunun sonucunda rant kollama faaliyetleri artmaktadır.¹⁸

Uluslararası Şeffaflık Enstitüsü, 1993 yılında kurulan ve 2000 yılı itibari ile 77 ülkede alt birimi bulunan uluslararası bir sivil toplum kuruluşudur. Bu kuruluş, 1995 yılından bu yana dünyanın çeşitli ülkelerinde yolsuzlukların boyutları konusunda incelemelerde bulunmakta ve bu incelemeler sonucunda elde ettiği bulguları bir endeks halinde yayınlamaktadır. Kurum tarafından hazırlanan yolsuzluk endeksleri incelendiğinde ekonomik açıdan özgür olan (devlet müdahalesinin az olduğu, kamu ekonomisinin ağırlıklı olmadığı) ya da piyasa ekonomisi sistemi uygulayan ülkelerde yolsuzlukların daha az olduğu görülmektedir. Bazı gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yolsuzluk ile ekonomik özgürlükler arasındaki ilişki Şekil-1'de gösterilmiştir. Şekil-1'de görüleceği gibi, Kamerun yolsuzlukların en fazla, ekonomik özgürlüklerin en

¹⁴ Jakob de HAAN, Jan-Egbert STURM, "On the Relationship Between Economic Freedom and Economic Growth", *European Journal of Political Economy*, Vol.16, 2000, s.238.

¹⁵ Robert, KLITGAARD, *Controlling Corruption*, University of California Press, Ltd., 1991, s.75.

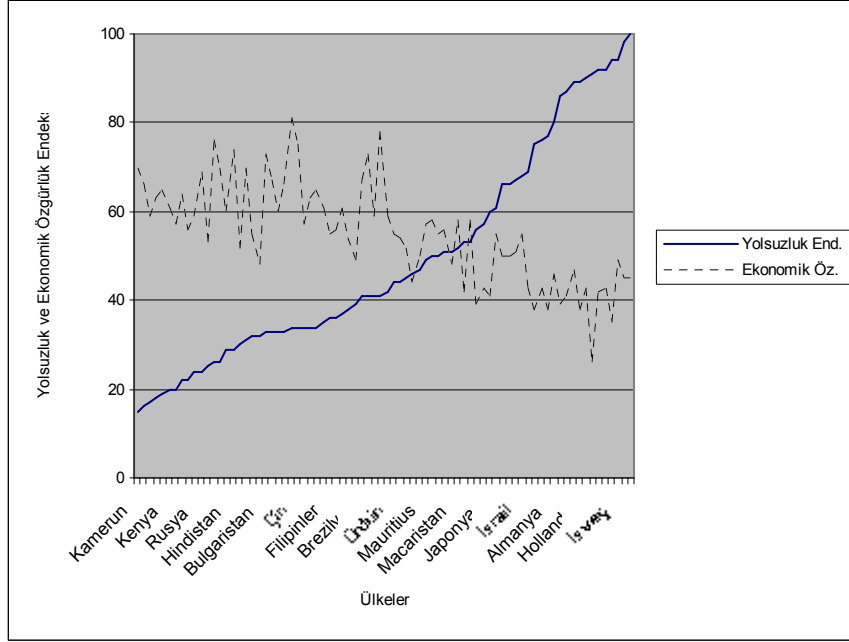
¹⁶ James C., SCOTT, *Comparative Political Corruption*, Englewood Cliffs, New Jersey, Prentice Hall, 1972, s.9

¹⁷ Vito TANZI, "Corruption Around the World: Causes, Consequences, Scope, Cures" *IMF Working Paper*, WP/98/63, Washington, IMF, 1998, ss.10-20.

¹⁸ ELLIOT, a.g.e., s.182

az olduğu ülke olurken, İsveç yolsuzlukların en az, ekonomik özgürlüklerin en fazla olduğu ülke konumundadır.

Şekil-1 Yolsuzluk - Ekonomik Özgürlük İlişkisi

Kaynak: Transparency International, The Corruption Perceptions Index 1999, Heritage Foundation Economic Freedom Ratings,1998. * Endeks 0 ile 10 arasındaki puanlardan oluşmaktadır. 0 en yüksek yolsuzluk düzeyini 10 ise en düşük yolsuzluk düzeyini göstermektedir. ** Endeks 1 ile 5 arasındaki puanlardan oluşmaktadır. 1 en yüksek ekonomik özgürlük düzeyini 5 ise, en düşük ekonomik özgürlük düzeyini göstermektedir. Endeks değerleri 10 ile çarpılmıştır.

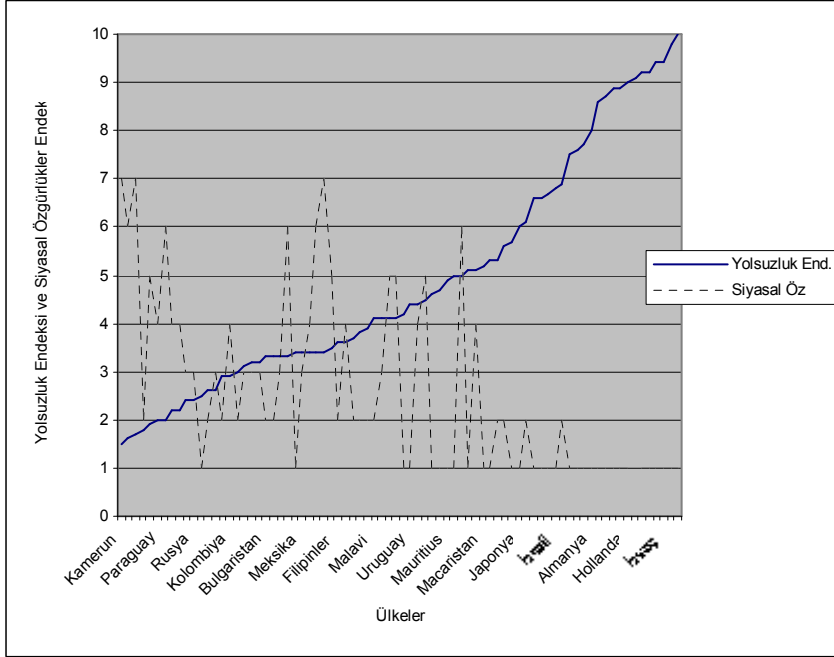
B) YOLSUZLUK - DEMOKRASİ İLİŞKİSİ

Uluslararası Şeffaflık Enstitüsü tarafından hazırlanan yolsuzluk endeksi incelendiğinde, yolsuzlukların demokratik uluslarda daha az, demokratikleşmeyi yeterince sağlayamayan ülkelerde ise daha fazla olduğu görülmektedir. Demokratik ülkelerde yolsuzlukların az olmasının nedeni bu ülkelerde devlet yönetiminin şeffaf olması, denetimlerin etkin olması ve yargının tam bağımsız olmasıdır.¹⁹ Bazı gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yolsuzluk ile demokrasi arasındaki ilişki Şekil-2’de gösterilmiştir. Şekil-2’de görüleceği gibi Kamerun yolsuzlukların en fazla, siyasal özgürlüklerin (demokrasi) en az

¹⁹ PALDAM, a.g.e., (1999b), s.9

olduğu ülke olurken, İsveç yolsuzlukların en az, siyasal özgürlüklerin en fazla olduğu ülke konumundadır.

Şekil-2 Yolsuzluk – Demokrasi İlişkisi

Kaynak: Transparency International, The Corruption Perceptions Index 1999, Freedom House: Political Freedom Index 1998. * Endeks 1 ile 7 arasındaki puanlardan oluşmaktadır. 1 en yüksek demokrasi düzeyini, 7 ise en az demokrasi düzeyini göstermektedir.

III. MODEL, VERİ KAYNAKLARI VE HİPOTEZLER

A) AMPİRİK MODEL

Çalışmada kullanılan model (1) nolu eşitlikle tanımlanmıştır.

$$C = f(EF , D , OP, INF, GIN, R)$$

(1)

Burada;

C = Yolsuzluk Endeksini

EF = Ekonomik Özgürlük Endeksini

D = Siyasal Özgürlük Endeksini (Demokrasi)

OP = Dışa açıklık ya da dış dünya ile entegrasyon derecesini

INF = Ekonomik istikrarsızlıkları (Enflasyon oranları)

Yolsuzluk, Ekonomik Özgürlükler ve Demokrasi

GIN = Gini katsayısını

R = Regülasyon Endeksini, göstermektedir.

(1) nolu eşitlik, En Küçük Kareler Yöntemi kullanılarak tahmin edilebilmesi için aşağıdaki gibi üç şekilde ifade edilmiştir.

$$C = \text{Sabit} + \alpha_1 \text{GIN} + \alpha_2 \text{INF} + \alpha_3 \log \text{OP} + \alpha_4 \text{EF}_{HE}^* + \alpha_5 \text{D} + \varepsilon \quad \mathbf{1(a)}$$

$$C = \text{Sabit} + \beta_1 \text{GIN} + \beta_2 \text{INF} + \beta_3 \log \text{OP} + \beta_4 \text{EF}_{FE}^{**} + \beta_5 \text{D} + \varepsilon \quad \mathbf{1(b)}$$

$$C = \text{Sabit} + \delta_1 \text{GIN} + \delta_2 \text{INF} + \delta_3 \log \text{OP} + \delta_4 \text{D} + \delta_5 \text{R} + \varepsilon \quad \mathbf{1(c)}$$

Tablo-1 Açıklayıcı Değişkenler ve Beklenen İşaretleri

Değişkenler	Tanımı	Beklenen İşaret
GIN	Gini Katsayısı (Gelir Dağılımı)	(-)
INF	Enflasyon	(-)
OP	Dışa Açıklık $\ln[(\text{İth} + \text{İhr}) / \text{GSYİH}]$	(+)
EF	Ekonomik Özgürlükler	(-)
D	Siyasal Özgürlükler (Demokrasi)	(-)
R	Regülasyonlar	(-)

B) VERİLER VE KAYNAKLARI

Modelde, gelişmiş ve gelişmekte olan 78 ülkeye ait kesit veriler kullanılmıştır. Hesaplamalara katılan ülkelerin listesi Ek-1'de verilmiştir. Bağımlı değişken olarak Uluslararası Şeffaflık Enstitüsü tarafından hazırlanan 1998, 1999 ve 2000 yılları Yolsuzluk Endeksleri kullanılmıştır. Enstitü tarafından hazırlanan endeks, uluslararası alanda faaliyet gösteren şirketlerde yöneticilik yapan kimselerle, iş adamlarıyla, siyaset bilimcileri ve halk ile yapılan anketlerin sonuçlarından elde edilmektedir. Yapılan araştırmalarda her ülke ile ilgili olarak en az dört ayrı anket yapılmaktadır. Anket adedi birden fazla tutularak varyans farklılıkları ortadan kaldırılmaya çalışılmakta ve tüm anketlerin sonuçları tek bir endeks haline getirilmektedir. Endeks 0 ile 10 arasındaki puanlardan oluşmaktadır. 0 en yüksek yolsuzluğu 10 ise en düşük yolsuzluğu ifade etmektedir.

* HE: Heritage Foundation Ekonomik Özgürlükler Endeksi

** FE: Fraser Institute Ekonomik Özgürlükler Endeksi

Selçuk AKÇAY

Ekonomik özgürlüklere ilişkin veri olarak bu konuda çalışma yapan Heritage Foundation ve Fraser Institute olmak üzere iki ayrı kurumun hazırlamış olduğu 1998 yılı ekonomik özgürlük endeksi kullanılmıştır. Her iki kurum tarafından hazırlanan endeks, ekonomik özgürlükleri etkileyen ticaret politikası, devletin mali yükü, devletin ekonomiye müdahalesi, para politikası, bankacılık, ücret-fiyat kontrolleri, mülkiyet hakları, regülasyonlar, karaborsa, bankacılık, vergileme, uluslararası ticaret ve uluslararası sermaye akımları gibi değişkenler hesaba katılarak hesaplanmaktadır.²⁰ Heritage Foundation tarafından hazırlanan endeks 1 ile 5 arasındaki puanlardan oluşmaktadır. 1 en yüksek ekonomik özgürlük durumunu, 5 ise en düşük ekonomik özgürlük durumu ifade etmektedir. Fraser Institute tarafından hazırlanan endeks ise 0 ile 10 arasındaki puanlardan oluşmaktadır. 0 en düşük ekonomik özgürlüğü 10 ise en yüksek ekonomik özgürlüğü göstermektedir.

Ülkelerin dışa açıklık (dış dünya ile entegrasyon) derecelerine ilişkin veri olarak 1998 yılı toplam ticaretlerinin (ithalat + ihracat) GSYİH'ya oranlarının logaritmik değerleri kullanılmıştır. Veri kaynağı ise Dünya Bankası'nın internet veri bankasıdır. Ekonomik istikrarsızlıklara ilişkin veri olarak ülkelerin 1998 yılı enflasyon oranları alınmıştır. Veri kaynağı ise Dünya Bankası internet veri bankasıdır. Gelir dağılımındaki eşitsizliklere ilişkin veri olarak ülkelerin Gini Katsayıları alınmıştır. Veri kaynağı ise Dünya Bankası'nın 1998-1999 yılı Kalkınma Raporudur.

Demokrasi düzeyine ilişkin veri olarak Freedom House tarafından hazırlanan 1998 yılı sivil ve siyasal özgürlükler endeksi kullanılmıştır. Endeks hazırlanırken özgür ve adil seçimlerin yapılıp yapılmadığı, oy kullanma haklarının olup olmadığı, siyasal parti kurma haklarının olup olmadığı, askeri ya da oligarşik grup baskılarının olup olmadığı, muhalefet partilerinin bulunup bulunmadığı gibi faktörler hesaba katılarak hesaplamalar yapılmaktadır. Endeks 1 ile 7 arasındaki puanlardan oluşmakta, 1 en yüksek demokrasi düzeyini, 7 ise en düşük demokrasi düzeyini göstermektedir.

Ülkelerdeki regülasyonlara ilişkin veri olarak Heritage Foundation tarafından hazırlanan 1998 yılı regülasyon endeksi kullanılmıştır. Endeks yeni iş yeri açmak ya da iş yerini açık tutmak için lisanların ve ruhsatların kolayca alınıp alınamadığı, bürokrasinin kalitesi gibi faktörler göz önüne alınarak hesaplanmaktadır. Endeks 1 ile 5 arasındaki puanlardan oluşmakta, 1 en az regülasyon olduğu durumu, 5 ise en fazla regülasyon olduğu durumu göstermektedir.

---

²⁰Jakop de HAAN ve Jan- Egbert STURM, a.g.e., s.219.

C) HİPOTEZLER

Hipotez 1: Yolsuzluk ve ekonomik özgürlükler arasında negatif bir ilişki vardır. Yolsuzluk, ekonomik özgürlükler artarken azalmakta, azalırken artmaktadır.

Hipotez 2: Yolsuzluk ile demokrasi arasında negatif bir ilişki vardır. Yolsuzluk, demokratikleşme artarken azalmakta, azalırken artmaktadır.

Hipotez 3: Yolsuzluk ile regülasyonlar arasında pozitif bir ilişki vardır. Regülasyonların çok olduğu ülkelerde daha fazla yolsuzluk görülmekte, az olduğu ülkelerde daha az yolsuzluk görülmektedir.

IV- TAHMİN SONUÇLARI VE GENEL DEĞERLENDİRME

Ekonomik özgürlükler ile yolsuzluk arasındaki ilişkinin incelenmesi için iki ayrı kurumun hazırlamış olduğu ekonomik özgürlükler endeksi kullanılmıştır. Model-1(a)'da Heritage Foundation tarafından hazırlanan endeks, Model-1(b)'de Fraser Institute tarafından hazırlanan endeks kullanılmıştır. Model-1(c)'de ise yolsuzluklar ile regülasyonlar arasındaki ilişki incelenmiştir. Model-1(c)'de herhangi bir ekonomik özgürlük endeksi kullanılmamıştır. Çünkü her iki endeks hazırlanırken regülasyonlar da hesaba katılmaktadır.

Hipotezlerin sınanması için yolsuzluklara neden olabilecek diğer faktörler de açıklayıcı değişken olarak analize katılmıştır. Bunlar gelir dağılımındaki eşitsizlikleri gösteren Gini Katsayısı, regülasyonlar, ekonomik istikrarsızlıkları gösteren enflasyon oranları ve ülkelerin dışa açıklığını (dünya ile entegrasyon derecesini) gösteren toplam ticaret değerleridir. Analizde kullanılan değişkenler arasındaki korelasyonlar Tablo-2'de gösterilmiştir.

Tablo-2 Bağımlı Değişken (1999 Yılı Yolsuzluk Endeksi) ile Açıklayıcı Değişkenler Arasındaki Parametrik Olmayan Korelasyonlar.

Spearman	1	2	3	4	5	6	7	8
1-Yol.End.	1	-0,31**	-0,62**	0,27*	-0,74**	0,66**	-0,65**	-0,65**
2-GinKat	-0,31**	1	0,37**	-0,021	0,21	-0,16	0,39**	0,13
3-Enf.	-0,62**	0,37**	1	0,10	0,63**	-0,57**	0,32**	0,47**
4-Dış.Aç1	0,27*	-0,021	0,10	1	-0,22	0,14	-0,083	-0,048
5-Ek.Öz ^H	-0,74**	0,21	0,63**	-0,22	1	-0,86**	0,60**	0,72**
6-Ek.Öz ^F	0,66**	-0,16	-0,57**	0,14	-0,86**	1	-0,58**	-0,55**
7-Dem.	-0,65**	0,39**	0,32**	-0,083	0,60**	-0,58**	1	0,51**
8-Regüla.	-0,65**	0,13	0,47**	-0,048	0,72**	-0,55**	0,51**	1

* % 5 , ** % 1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı. H=Heritage Foundation Ekonomik Özgürlükler Endeksi, F =Fraser Institute Ekonomik Özgürlükler Endeksi.

1(a), 1(b) ve 1(c) nolu modellerin tahmini için 1998, 1999 ve 2000 yılları yolsuzluk endeksi bağımlı değişken olarak alınmış ve modellerin en küçük kareler yöntemi ile tahmin sonuçları Tablo-3, 4 ve 5’de verilmiştir.

Çalışmada, gelişmiş ve gelişmekte olan ülke gruplarına ilişkin kesit veriler kullanıldığı için, değişen varyansın (Heteroscedasticity) bulunup bulunmadığı Goldfeld-Quandt test tekniği ile test edilmiştir. Test sonuçlarına göre regresyonlarda değişen varyansın bulunmadığı ortaya çıkmıştır.

1998 yılı yolsuzluk endeksinin bağımlı değişken olduğu durumda tahmin sonuçları Tablo-3’de verilmiştir. Tablo-3’de görüleceği gibi Model-1(a)’nın Enflasyon değişkeninin parametresi dışındaki tüm tahmin parametreleri istatistiksel olarak anlamlı ve parametrelerin işaretleri beklenen işaretlerdir.

Tablo-3 Bağımlı Değişken: Uluslararası Şeffaflık Enstitüsü 1998 Yılı Yolsuzluk Endeksi

	Model-1(a)	Model-1(b)	Model-1(c)
Sabit	10,883*** (4,785)	0,718 (0,301)	7,746*** (4,022)
Gini Katsayısı	-0,04350** (2,048)	-0,05081** (-2,240)	-0,06235*** (-2,893)
Enflasyon	-0,03778 (-1,659)	-0,05903*** (-2,558)	-0,05336** (-2,385)
Dışa Açıklık	0,677* (1,770)	0,939** (2,349)	1,102*** (2,994)
Ekonomik Özgürlükler ^H	-2,018*** (-3,840)		
Ekonomik Özgürlükler ^F		0,586*** (2,452)	
Siyasal Özgürlükler	-0,328*** (-2,527)	-0,364*** (-2,551)	-0,379*** (-2,869)
Regülasyonlar			-0,953*** (-3,175)
Düzeltilmiş R ²	0,65	0,59	0,62
F	21,725	17,446	19,440
N	78	78	78

Parantez içerisindeki değerler t istatistiği değerleridir. * %10, ** % 5, *** % 1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı. H: Heritage Foundation Ekonomik Özgürlükler Endeksinin, F: Fraser Institute Ekonomik Özgürlükler Endeksinin göstermektedir.

1999 yılı yolsuzluk endeksinin bağımlı değişken olduğu durumda tahmin sonuçları Tablo-4’de verilmiştir. Tablo-4’de de görüleceği gibi Model-1(b)’nin sabit parametresi dışındaki tüm tahmin parametreleri istatistiksel olarak anlamlı ve parametrelerin işaretleri beklenen işaretlerdir.

Tablo-4 Bağımlı Değişken:Uluslararası Şeffaflık Enstitüsü 1999 Yılı Yolsuzluk Endeksi

	Model-1(a)	Model-1(b)	Model-1(c)
Sabit	10,729*** (4,740)	0,734 (0,310)	7,647*** (3,990)
Gini Katsayısı	-0,04336** (2,049)	-0,05060** (-2,241)	-0,06193*** (-2,888)
Enflasyon	-0,03827* (-1,687)	-0,05928*** (-2,582)	-0,05362*** (-2,408)
Dışa Açıklık	0,692* (1,814)	0,951*** (2,390)	1,111*** (3,030)
Ekonomik Özgürlükler ^H	-1,989*** (-3,800)		
Ekonomik Özgürlükler ^F		0,576*** (2,419)	
Siyasal Özgürlükler	-0,328*** (-2,535)	-0,364*** (-2,562)	-0,378*** (-2,875)
Regülasyonlar			-0,940*** (-3,145)
Düzeltilmiş R ²	0,65	0,59	0,62
F	21,689	17,465	19,452
N	78	78	78

Parantez içerisindeki değerler t istatistiği değerleridir. * %10, ** % 5, *** % 1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı. H: Heritage Foundation Ekonomik Özgürlükler Endeksini, F: Fraser Institute Ekonomik Özgürlükler Endeksini göstermektedir.

2000 yılı yolsuzluk endeksinin bağımlı değişken olduğu durumda tahmin sonuçları Tablo-5’de verilmiştir. Tablo-5’de görüleceği gibi Model-1(a)’nın enflasyon ve dışa açıklık parametreleri ile Model-1(b)’nin sabit parametresi dışındaki tüm tahmin parametreleri istatistiksel olarak anlamlı ve parametrelerin işaretleri beklenen işaretlerdir.

Tablo-5 Bağımlı Değişken: Uluslararası Şeffaflık Enstitüsü 2000 Yılı Yolsuzluk Endeksi

	Model-1(a)	Model-1(b)	Model-1(c)
Sabit	12,487*** (5,784)	0,735 (0,317)	8,561*** (4,491)
Gini Katsayısı	-0,03871* (-1,920)	-0,04672** (-2,117)	-0,06008*** (-2,817)
Enflasyon	-0,03173 (-1,468)	-0,05535*** (-2,466)	-0,05234** (-2,363)
Dışa Açıklık	0,402 (1,106)	0,690* (1.774)	0,905*** (2,483)
Ekonomik Özgürlükler ^H	-2,306*** (-4,622)		
Ekonomik Özgürlükler ^F		0,690*** (2,967)	
Siyasal Özgürlükler	-0,337*** (-2,735)	-0,374*** (-2,689)	-0,410*** (-3,138)
Regülasyonlar			-0,981*** (-3,302)
Düzeltilmiş R ²	0,68	0,61	0,63
F	25,069	18,895	19,927
N	78	78	78

Parantez içerisindeki değerler t istatistiği değerleridir. * %10, ** % 5, *** % 1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı. H: Heritage Foundation Ekonomik Özgürlükler Endeksini, F: Fraser Institute Ekonomik Özgürlükler Endeksini göstermektedir.

Tahmin sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde ekonomik özgürlükler endeksi ile demokrasi endeksinin parametreleri 1998, 1999 ve 2000 yılları için istatistiksel olarak anlamlı ve parametrelerin işaretleri beklenen işaretlerdir. Tahmin sonuçlarına göre yolsuzluklar ile ekonomik özgürlükler arasında negatif bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre ekonomik özgürlüklerin azlığı (devletin ekonomideki büyüklüğü, müdahalesi, kontrolleri) yolsuzluklara neden olmaktadır. Örneğin ekonomik özgürlükler endeksindeki 1 puanlık artış (özgürlüklerin azalması) yolsuzluk endeksinde 1,989 puanlık düşüşe (yolsuzlukların artması) neden olmaktadır (1999 yılı- Model-1(b)).

Analiz sonuçları, yolsuzluk ile demokrasi arasında üç modelde de görüleceği gibi negatif bir ilişkinin bulunduğunu göstermektedir. Örneğin siyasi özgürlükler endeksindeki 1 puanlık artış (siyasi özgürlüklerin azalması)

yolsuzluk endeksinde 0,328 puanlık düşüğe (yolsuzlukların artması) neden olmaktadır (1999 yılı -Model-1a).

Regülasyonların artması yolsuzlukları artırmaktadır. Örneğin regülasyon endeksindeki 1 puanlık artış (regülasyonların çoğalması), yolsuzluk endeksinde 0,940 puanlık düşüğe (yolsuzlukların artması) neden olmaktadır (1999 yılı - Model-1c).

V- SONUÇ

Bu çalışmada, şu sorunun cevabı aranmıştır: Demokrasi, ekonomik özgürlükler ve yolsuzluklar arasında bir ilişki var mıdır? Gelişmiş ve gelişmekte olan 78 ülkeyi kapsayan ve kesit veriler kullanılarak yapılan analiz, ekonomik özgürlük ve siyasal özgürlük (demokrasi) düzeyi azalırken yolsuzlukların arttığını ortaya çıkarmıştır.

EK- 1 Ülkeler Listesi

Gelişmiş Ülkeler

Danimarka, Finlandiya, İsveç, Yeni Zelanda, İzlanda, Kanada, Singapur, Hollanda, İsviçre, Avustralya, İngiltere, Almanya, Norveç, İrlanda, Avusturya, A.B.D, İsrail, Portekiz, İspanya, Fransa, Japonya, Belçika, İtalya.

Gelişmekte Olan Ülkeler

Kamerun, Nijerya, Endonezya, Honduras, Tanzanya, Paraguay, Kenya, Pakistan, Uganda, Ekvador, Rusya, Bolivya, Venezüella, Ukrayna, Hindistan, Kolombiya, Arjantin, Nikaragua, Guatemala, Tayland, Bulgaristan, Romanya, Gana, Mısır, Letonya, Meksika, Senegal, Beyaz Rusya, Çin, Zambiya, Filipinler, Türkiye, Slovak Cumhuriyeti, Jamaika, El Salvador, Malavi, Brezilya, Fas, Zimbabve, Polonya, Uruguay, Ürdün, Peru, Çek Cumhuriyeti, Mauritius, Güney Afrika, Tunus, Kosta Rika, Macaristan, Malezya, Namibya, Tayvan, Estonya, Bostvana, Şili.

Selçuk AKÇAY

KAYNAKÇA

- ELLIOT, Kimberly Ann, “ Corruption as an International Policy Problem: Overview and Recommendations.” *Corruption and Global Economy*, ed. by K.A. ELLIOT, Institute for International Economics ,Washington D.C, 1997, ss. 182-183.
- FISMAN, Raymond and Roberta GATTI, “ Decentralization and Corruption : Evidence Across Countries”, *The World Bank Policy Research Working Paper,2290*, The World Bank , Development Research Group, Macroeconomics and Growth, February 2000.
- Fraser Institute, “Economic Freedom Ratings 1998”, Internet <http://www.fraserinstitute.ca/econ>.
- Freedom House, “Freedom in the World 1997-1998”, Internet: <http://www.freedomhouse.org>.
- HAAN, Jakob de, Jan-Egbert STURM, “On the Relationship Between Economic Freedom and Economic Growth”, *European Journal of Political Economy*, Vol.16, 2000, ss.215-241.
- Heritage Foundation,“ Index of Economic Freedom Rankings, 1998 ”, <http://www.heritage.org/index>.
- HUSTED, B., “ Wealth, Culture, and Corruption .” *Journal of International Business Studies*, XXX (2), 1999, ss.339-360.
- JOHNSTON, Michael, “ Fighting Systemic Corruption: Social Foundations for Institutional Reform”, (Ed) , Mark, ROBINSON, *Corruption and Development*. Frank Cass Publisher , London,1998.
- KAUFMANN, Daniel, “ Revisiting Anti-Corruption Strategies: Tilt Towards Incentive-Driven Approaches?”, in *Corruption and Integrity Improvement Initiatives in Developing Countries*,United Nations Development Programme and OECD Development Centre Publication, 1998.
- KLITGAARD Robert, *Controlling Corruption*, University of California Press, Ltd., 1991.
- La PORTA R., F. LOPEZ –DE- SILANES, A. SHLEIFER, R. W. VISHNY , “The Quality of Government.” *The Journal of Law, Economics, and Organization*, Vol.15, No:1, 1999, ss.222-279
- LAPALOMBARA, Joseph, “Structural and Institutional Aspects of Corruption”, *Social Research* 61, No.2 Summer, 1994, ss.325-350.

- LEITE, Carlos, Jens WEIDEMANN, “ Does Mother Nature Corrupt? Natural Resources, Corruption, and Economic Growth”, *IMF Working Paper*, 85, 1999.
- PALDAM Martin, “ Corruption and Religion : Adding to the Economic Model?” , *Working Paper No. 21*, Center for Dynamic Modelling in Economics, Department of Economics, University of Aarhus, Denmark, 1999a.
- PALDAM Martin, “The Big Pattern of Corruption: Economics, Culture, and Seesaw Dynamics”, *Working Paper No.11*, Center for Dynamic Modelling in Economics, Department of Economics, University of Aarhus, Denmark, 1999b.
- RIJKEGHEM, Caroline V., Beatrice WEDER, “ Corruption and the Rate of Temptation: Do Low Wages in the Civil Service Cause Corruption?” *IMF Working Paper*, 97/73, Washington : International Monetary Fund, 1997.
- SCOTT, James C., *Comparative Political Corruption*, Englewood Cliffs, New Jersey, Prentice Hall, 1972.
- TANZI, Vito, “ Corruption Around the World: Causes, Consequences, Scope, Cures” *IMF Working Paper*, WP/98/63, Washington, IMF, 1998.
- The World Bank, Internet: <http://www.devdata.worldbank.org/data-quary/>
- The World Bank, *World Development Report 1998-1999: Knowledge for Development*, Oxford University Press, Inc., 1999.
- Transparency International, “ The Corruption Perception Index 1998,1999, 2000 ” Internet <http://www.transparency.de/index.html>
- TRIESMAN, Daniel, “ The Causes of Corruption: A Cross National Study” *Journal of Public Economics*, 76, 2000, ss.399-457.